

Het zwarte gat van de (kunst)geschiedenis

Over Koen Broucke en Jan Cockx

Koen Broucke (°1965) is historicus, verzamelaar en beeldend kunstenaar. Die veelzijdigheid kristalliseert zich in zijn interesse voor de avant-gardist Jan Cockx (1891-1976).

De historicus organiseerde in Zolo in Boechout een retrospectieve tentoonstelling over Cockx, maar Broucke wenst zich niet op te werpen als degene die Jan Cockx van onder het stof haalde.

De verzamelaar bracht een fraaie collectie beeldende kunst samen met bijzondere aandacht voor het modernisme in het algemeen en het oeuvre van Jan Cockx in het bijzonder, maar Broucke ambieert met zijn verzameling geen hoger doel.

De historicus en de verzamelaar stellen zich als het ware ten dienste van de kunstenaar. Jan Cockx is met andere woorden een personage in het universum van beeldend kunstenaar Koen Broucke. Dat universum is noch reenactment noch kunstgeschiedenis. Het is de constructie van een kunstenaar die, zoals de schrijver van een historische roman, met zijn personages eigen thema's in een nieuw daglicht stelt.

Als historicus is Broucke er zich van bewust dat elke kunstgeschiedenis, elke artistieke canon een constructie is. Sommige kunstenaars worden gecanoniseerd. Anderen vallen uit de boot. In die context is het parcours van Jan Cockx ui-

termate boeiend. In de jaren 1916-1925 participeerde Cockx volop aan het ontstaan van de historische avant-garde in Antwerpen. Hij kende Paul van Ostaïen en behoorde tot het netwerk van Jozef Peeters, de Antwerpse promotor van de nieuwe kunst. Cockx echter zocht in de jaren dertig opnieuw de figuratie op en experimenteerde met vorm en kleur in bevreemdende landschappen. Na de Tweede Wereldoorlog verhuisde hij naar het landelijke Boechout en schilderde hoofdzakelijk genrestukken. In een rijk coloriet borstelde de voormalige avant-gardist veeleer klassieke stillevenen waarvoor hij wekelijks vis ging kopen op de markt in het naburige Mortsel. Jan Cockx ontwikkelde zich – de formulering is kort door de bocht – van stedelijke avant-gardist tot veredeld zondagschilder op het platteland.

Dat is naar alle kunsthistorische normen ongevoel. Hoe kan een avant-gardist namelijk een zondagschilder zijn of worden? Het verhaal van Jan Cockx lijkt wel een parodie op de artistieke canon en hoe die geconstrueerd wordt. Ook Broucke's interesse voor het oeuvre van de vergeten avant-gardist ontmaskert iets van de kunstgeschiedenis als conventie, als constructie.

Zonder ongevoelig te blijven voor de kwaliteiten van de keramist, een aspect van Cockx' kunstenaarschap waarmee hij alsnog gecanoniseerd lijkt te worden, herontdekte Broucke de plastische kwaliteiten in het coloriet van de zondagschilder.

Zo maakte Broucke een reeks kleurrijke reconstructies van schilderijen die tijdens de Tweede Wereldoorlog verloren gingen bij het bombardement op Mortsel. In een andere reeks puurde hij uit het coloriet van Cockx uiterst verfijnde, abstracte composities. De herontdekking van het kleurgebruik beklijft evenwel het sterkst in een reeks werken waarin Broucke de vrolijke kleuren gebruikt om iets te reconstrueren van de nooit opgehelderde moord op Jan Cockx. Dat in raadsels gehulde levenseinde van Cockx versterkt het duistere, fundamenteel mysterieuze karakter van Cockx' biografie. Wat was immers het motief voor de moord op de zondagschilder? Het was een publiek geheim dat Cockx een liefhebber was van vrouwelijk schoon en daardoor meer dan eens in de problemen kwam met de ongeschreven regels van het burgerlijk fatsoen. Daarnaast zijn ook aanwijzingen dat Cockx zich tijdens de Tweede Wereldoorlog aan collaboratie bezondigd zou hebben. Maar wat het motief voor de moord was, blijft onbekend.

Precies dat duistere karakter maakt Jan Cockx in Broucke's artistieke universum tot het geknipte personage om de tragiek te beschrijven van

een generatie die de absolute bewegingsvrijheid van het individu bepleitte. Vanuit dat perspectief beoogde de generatie Cockx in de jaren 1910-1920 de breuk met de verstarde burgerlijke cultuur, maar in nogal wat gevallen, zoals bij Cockx, ontspoorde dat verlangen naar bevrijding in de daarop volgende decennia. Die duisternis bemoeilijkt de canonisering van Jan Cockx, maar maakt hem tot een rijk personage voor Koen Broucke: historicus, verzamelaar maar bovenal kunstenaar.

Dennis Van Mol

Deze tekst verscheen in de catalogus bij de tentoonstelling Nabeeld. Koen Broucke - Jan Cockx - Vincent van Gogh (30.03-29.06.2014) in museum FeliXart (Drogenbos).